

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 6 КЛАСУ З НАРОДОЗНАВСТВА,

Від 12/07/2024

Оксана Заваденко

На домашнє завдання прошу, хто не зробив на попередній раз, прочитати лекцію «Календарна обрядовість українців» та виписати з лекції на картку календар зимових свят.

Також прошу подивитися презентацію у додатку про свято Андрія.

З повагою, вчителька народознавства

Оксана Заваденко

Тема 3. Календарна обрядовість українців.

Календарна обрядовість поділяється на **чотири** основних **цикли**: **зимовий**, **весняний**, **літній** та **осінній**. Кожний цикл обрядовості приурочувався, з одного боку, до природних явищ, і з іншого – до відповідних їм видів сільськогосподарської діяльності.

Календарний цикл народної календарної обрядовості українців починався зимовим поворотом сонця на літо, коли день починає зростати. У давніх слов'ян це було свято народження сонця – Коляда, яке з приходом Християнства набуло нового змісту – народження Христа.

Важливо звернути увагу на таке поняття, як «старий» та «новий» стиль. Тобто **Юліанський** та **Григоріанський** календарі. В Україні більшість релігійних громад перейшли на **НОВИЙ** (Григоріанський) календар, хоч досі багато людей за традицією святкують за **СТАРИМ** (Юліанським) календарем (запровадженим ще 45 року до н.е. Юлієм Цезарем), хоч у побуті користуються новим, Григоріанським календарем, запровадженим у 1582 році папою Григорієм. Григоріанський календар є більш астрономічно правильним. Тому часто у святкуваннях є **різниця у 13 днів** між датами.

Загалом **зимовий цикл** включає такі головні свята: *Введення в храм Пресвятої Богородиці, Катерини, Андрія, св. Варвари та св. Миколи, Непорочного зачаття Пресвятої Богородиці (св. Ганни), Свят-вечір (або Коляду) 24 грудня/6 січня; Різдво Христове (25 грудня/7 січня); Старий Новий рік (Маланки або св. Василя Великого) (1/14 січня), Водохреща (або Богоявлення) (6/19 січня), Стрітення (2/15 лютого) та Обрітіння (віднайдення голови Івана Хрестителя), Колодія.*

Головними зимовими святами є Різдвяні свята. Вечір напередодні Різдва (Коляда, Свят-вечір) називався ще багатою кутею. До нього ретельно готувалися: розтоплювали піч 12 полінами, що висувувалися 12 днів, пекли й варили 12 ритуальних пісних страв, головні з яких – різдвяна кутя (страва з пшениці, меду, маку та горіхів) та узвар (компот із сухофруктів). Під вечір до хати вносили дідуха – обжинкового снопа. Вважалося, що він, як і всі інші хатні речі, набуває чудодійної сили і приносить щастя та успішну працю. По вечері дітей виряджали до родичів і близьких з дарунками й кутею, аби поминути душі померлих.

Починаючи від Свят-вечора і аж до Водохреща колядували та щедрували – співали ритуальних пісень-побажань господарям осель та їхнім домочадцям.

Весняний цикл календарних свят та обрядів у середовищі українців мав особливе значення, бо пов'язувався з найважливішою життєвою справою – закладанням майбутнього врожаю. Тому люди за допомогою обрядів та ритуально-магічних дій намагалися всіляко прискорити прихід весни, тепла, дощу. Цей період — іще й

пробудження і воскресіння природи та людських почуттів. Тому весняна обрядовість спрямовувалася на розваги молоді, оберегові дії. Своєрідною емблемою весняної обрядовості в Україні були високопоетичні народні співи — *веснянки* та *гаївки*, що пронизували не одне свято та обрядове дійство.

Головним весняним святом у народі завжди вважався **Великдень** – свято, котре пізніше християнська церква встановила як **Воскресіння Христове (Пасха)**. Воно досить органічно поєднувало давні язичницькі ритуали та церковні обряди. Крім Великодня до свят весняного циклу ми відносимо такі свята та значні дні: *Благовіщення* (25 березня/7 квітня), *Вербна Неділя* (неділя перед Великоднем), *Страсний тиждень* (останній тиждень перед Великоднем) , *Світлий понеділок* (наступний після Великодня), *Свято Юрія* (6 травня), *Вознесіння Господнє* (на 40-вий день після Великодня).

Найрізноманітнішим є **літній обрядовий цикл**, котрий тривав від русалій (кінець травня) аж до Головосіки (початок вересня). Він включає такі свята: *Русалії*, *Зелені свята (Трійцю)*(50-тий день після Воскресіння), *Купайла (Івана Купала)* (7 липня), *Петрів день (свято Петра і Павла)*(14 липня), *Маковія*(12 серпня), *Іллів день*, *Спаса*(19 серпня), та *Успіння Пресвятої Богородиці* (28 серпня).

Ключовими в літньому обрядовому циклі були два поняття: вода і рослини, а також збирання врожаю. Особливою поетичністю та чарівністю визначаються купальські свята. Існувало повір'я: хто встигне зірвати квітку папороті (а вона розквітає опівночі, загорається вогнем і тут же осипається), тому відкриваються заховані скарби, а сам він дістане чудодійну силу та знання. Тому в ніч на Купала сміливі шукали в лісі квіт папороті, дівчата ворожили на вінках, молодь над водою запалювала вогні і стрибала через них: купальські вогні та купальська вода мали цілющу та очищувальну силу.

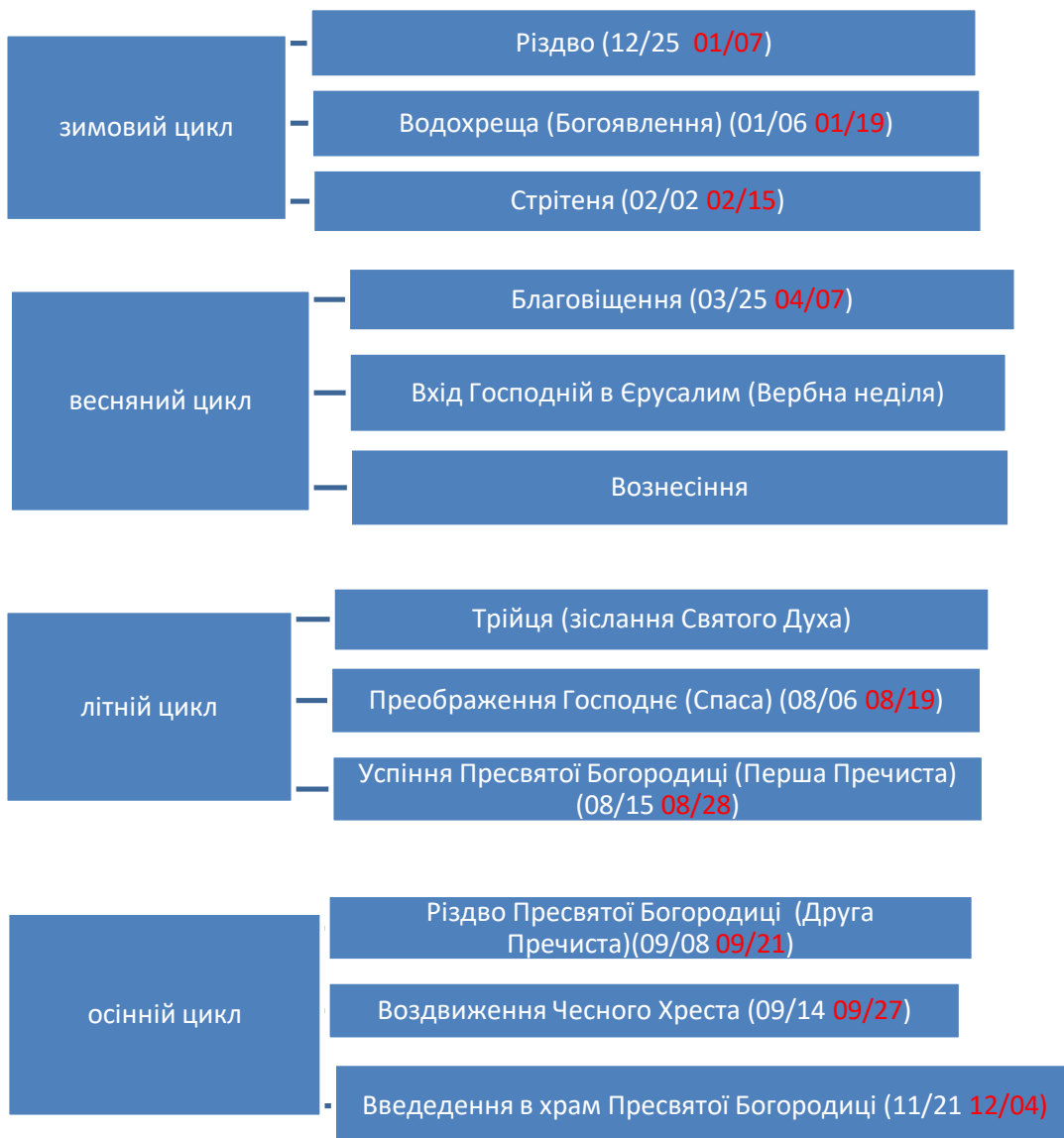
Осінній цикл народних свят ввібрав окремі звичаї та обряди. Їх загальний характер визначався станом поступового засинання природи та підготовкою до зими. Обрядові дії переважно переносилися у приміщення, набуваючи форми вечорниць. Осінній цикл включає такі свята: *Головосіки* (Усікновення голови Івана Хрестителя), *Різдво Пресвятої Богородиці*, *воздвиження Чесного Хреста*, *Покрови Пресвятої Богородиці*, *св.Димитрія*, *Кузьми та Дем'яна*.

Обряди осіннього циклу переважно були спрямовані на родинне життя. З *Покрови* починалися весілля. Інші свята осіннього циклу також були пов'язані зі сватанням, одруженням чи ворожінням про обранців.

Сьогодні в православній церкві головні **релігійні свята** прийнято називати «дванадцятими» - *дванадцять найбільших за значенням після Воскресіння свят*. Їх

поділяють також на *Господні* (пов'язані із діяннями та воскресінням Ісуса Христа) та *Богородичні*.

«Дванадцять» християнські релігійні свята

Це лише найголовніші християнські свята, але в деякій конфесіях досить важливими є і деякі інші свята, наприклад свято Покрови Пресвятої Богородиці, або свято Непорочного зачаття Пресвятої Богородиці. Нині багато традиційних звичаїв, пов'язаних із календарною обрядовістю, поступово відходять у минуле, проте в сучасній обрядовості зберігаються окремі їх елементи, які використовують при святкуванні найпопулярніших народних свят.

Головні свята Зимового циклу за Григоріанським (новим) та Юліанським (старим) календарем

Новий календар	Старий календар	Назва свята
21 листопада	4 грудня	Свято Введення
24 листопада	7 грудня	Свято Катерини
30 листопада	13 грудня	Свято Андрія Первозваного
4 грудня	17 грудня	Варвари
5 грудня	18 грудня	Сави
6 грудня	19 грудня	Свято Миколая
9 грудня	22 грудня	Свято Анни (Непорочного Зачаття Пр.Богородиці)
24 грудня	6 січня	Святвечір (Надвечір'я Різдва)
25 грудня	7 січня	Різдво Христове
31 грудня	13 січня	Меланки (Маланки), Щедрий вечір
1 січня	14 січня	свято Василя (Новий рік)
5 січня	18 січня	Голодна кутя або Другий Свят вечір
6 січня	19 січня	Свято Водохреща (Богоявлення Господнє, Йордан)
7 січня	20 січня	Івана Хрестителя (Предтечі)
2 лютого	15 лютого	Стрітєння

Свято Андрія. Калита. Вечорниці

11/30

12/13

Християнська легенда свідчить, що
святий Андрій названий
Первозванним, тому, що був
покликаний першим з 12 апостолів та
учнів Ісуса Христа. Він був свідком
служінь спасителя, його розп'яття та
воскресіння з мертвих.

За переказами, апостол Андрій проповідував у Криму, потім по Дніпру дійшов до місця, де згодом виник Київ. "На горах цих засяє благодать Божа: велике місто буде тут", – сказав апостол учням.

Хоча Андрій Первозванний – християнський святий, однак народні традиції, звичаї та обряди в цей день мають **дохристиянський** характер, наприклад ворожіння на долю.

В народі ще це свято називають
Калита.

Калита - круглий обрядовий хліб з діркою посередині

Калита - це ще дохристиянський символ Сонця

Це свято вважається **парубочим**, оскільки у Андріївську ніч *парубкам* (хлопцям) дозволено було бешкетувати і робити різні збитки, а **дівчата** цієї ночі ворожили – дізнавалися свою долю.

Свято Андрія було святом молодіжних гулянь(вечірок), де юнаки і дівчата шукали собі пару для подружнього життя.

<https://youtu.be/e2Fah0iGzvs>